

SONJA REMBO:

Fackliga aktiviteter på försäkringsområdet

De fackliga organisationerna har i allt större utsträckning börjat teckna obligatoriska kollektiva försäkringar som täcker områden som inte har någon anknytning till arbetet eller arbetsplatsen. Tidigare begränsade man sig till personförsäkringar men nu är olika typer av sakförsäkringar aktuella. Ett sådant system medför rimliga konsekvenser. Anslutningen till kollektiva försäkringar måste vara frivillig och ske aktivt.

De fackliga organisationerna visade tidigt intresse för att genom försäkringar garantera medlemmarna en viss grundtrygghet mot inkomstbortfall. Efter hand som de allmänna försäkringssystemen byggts upp har de fackliga försäkringarna emellertid mist sin ursprungliga betydelse. De har i stället övergått i andra typer av försäkringar. Tidigare sjuk- och olycksfallsförsäkringar har övergått till att bli försäkringar mot olycksfall på fritid för att nämna ett exempel.

På senare år har fackliga organisationer visat ett växande intresse för att bygga ut systemet med fackliga försäkringar och det har börjat uppstå en flora av försäkringar för alla livets skiften.

Utöver arbetslöshetsförsäkringen har avtalsvägen de sk AMF-försäkringarna tillkommit. De kompletterar det lagstadgade skydds nätet med tilläggsförsäkringar för sjukdom, arbetsskada, tilläggs-pension, gruppliv och avgångsbidrag.

Premierna för dessa försäkringar betalas av arbetsgivarna som en procentsats på lönesumman och tas således av tillgängligt utrymme för löneökningar. För att förvalta AMF-försäkringarna har bildats särskilda försäkringsbolag. De har således undandragits den sedvanliga försäkringsmarknaden.

Härutöver har fackliga organisationer i ökande utsträckning börjat teckna obligatoriska, kollektiva försäkringar som täcker in områden som inte har någon anknytning till arbetet eller arbetsplatsen.

Under den förföriska beteckningen trygghetsförsäkring försäkrar LO-förbund sina medlemmar mot olycksfall på fritiden. En stor del av förbunden har också grupplivförsäkringar.

Riksdagsledamoten Sonja Rembo är ledamot av socialförsäkringsutskottet.

Hittills har de fackliga ambitionerna begränsats till personförsäkringsområdet, men på senare tid har också sakförsäkringar blivit aktuella. Elektrikerförbundet blev först med sin hemförsäkring. Flera förbund överväger hemförsäkring, men också motorfordonsförsäkring är aktuell.

Medlemmar inom Elektrikerförbundet reagerade mot det kollektiva obligatoriet och saken prövas för närvarande i domstol.

På tjänstemannaområdet är de försäkringar som inte ingår i AMF med ett par undantag fortfarande frivilliga. Sakförsäkringar har ännu inte beslutats.

Det finns emellertid också inom tjänstemannaförbunden intresse för en utvidgning av försäkringsaktiviteterna. Inom Svenska Industritjänstemannaförbundet har gjorts en utredning som utmynnar i ett förslag till obligatoriska, kollektiva försäkringar omfattande gruppliv, fritidsförsäkring och hemförsäkring, den senare dock med reservationsrätt.

Är det då inte bra att facket sörjer för medlemmarnas trygghet i vått och torrt och genom kollektiva försäkringar medverkar till enhetlighet och lägre premier?

Kollektiva försäkringar har funnits mycket länge och kan många gånger erbjuda lämpliga lösningar för grupper av människor med ett likartat försäkringsbehov. Ett krav måste emellertid vara att anslutningen till kollektivet är fullt frivilligt och sker aktivt.

Den utveckling som nu äger rum mot en kraftig ökning av obligatoriska, kollektiva försäkringar utan reservationsrätt i de fackliga organisationernas regi ger emellertid upphov till betänkligheter

av många skäl.

De fackliga organisationerna har i realiteten en monopolställning. Inom främst LO, men också inom stora delar av TCO är fackligt medlemskap i praktiken obligatoriskt. En enskild anställd har inga möjligheter att välja förbund. En anställd kan i allmänhet heller inte välja att stå utanför facket, eftersom det kan ha allvarliga negativa konsekvenser för dennes möjligheter att få arbete. Detta ställer givetvis mycket stora krav på organisationernas sätt att arbeta och på att minoritetsintressen skyddas.

Enda sättet att slippa att bli försäkrad är att gå ur facket.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att de fackliga organisationernas verksamhet begränsas till ett syfte som kan omfattas av alla medlemmar, nämligen att ta tillvara medlemmarnas intressen i egenskap av anställda. Detta får då inte ges en så vid tolkning att praktiskt taget alla mänskliga aktiviteter faller in under detta begrepp.

De kollektiva försäkringar som nu är aktuella är obligatoriska. Någon utträdes- eller reservationsrätt för medlemmarna finns inte. Enda sättet att slippa bli försäkrad är att gå ur facket. Även om varje facklig medlem äger rätt att lämna en facklig organisation (det finns domstolsbeslut på det), är det självfallet orimligt att tänka sig en så drastisk åtgärd bara för att slippa ifrån en försäkring.

Risker vid datasamkörning

Elektrikerförbundets hemförsäkring förutsätter samkörning på data av förbundets medlemsregister med Folksams register över hemförsäkringskunder. Dattainspektionen krävde att varje medlem skulle ge sitt tillstånd till sådan samkörning, men beslutet överklagades och regeringen ansåg att det räckte att medlemmarna fick en möjlighet att anmäla om de inte ville omfattas av försäkringen. Dattainspektionen slår vakt om integriteten och kräver besked från varje enskild medlem. Metallindustriarbetarförbundet har begärt tillstånd att samköra sitt medlemsregister med Folksams register över bilförsäkringskunder.

Skulle fackliga försäkringar få en stor omfattning och spridas till fler områden, riskerar man genom en omfattande datasamkörning av medlemsregistren med ett försäkringsbolags kundregister att få en mer eller mindre fullständig kartläggning av fackliga medlemmars familjeförhållanden och förmögenhetsställning. Givetvis skall sådan datasamkörning inte få förekomma utan den enskildes uttryckliga tillstånd.

Orimliga konsekvenser

Premierna betalas i allmänhet som en del av medlemsavgiften, men även andra finansieringsformer förekommer. Må-larna har tänkt sig att använda räntan på semesterkassan. Också Elektrikerförbundet använder medel som är avsedda för andra ändamål. Önskesituationen är emellertid att alla försäkringspremier betalas av arbetsgivarna, dvs tas direkt från tillgängligt löneutrymme. Medlemmarna förlorar till slut helt kontrollen

över vad fackföreningsavgiften egentligen används till respektive kontrollen över löneutvecklingen. Facket har redan i förväg in-tecknat en växande del av medlemmarnas konsumtion.

Skulle försäkringarna få en mer utbredd omfattning, finns givetvis en risk på sakförsäkringsområdet att flera medlemmar i en och samma familj är dubbel-försäkrade.

Det kommer inte att finnas något in-tresse att försöka påverka premienivån genom att iaktta varsamhet och ta eget ansvar, eftersom den enskilde inte ser något samband mellan premier och ska-defrekvens. Likaså förlorar medlemmen möjligheten att välja mellan olika försäkringskonstruktioner.

Vanliga försäkringsekonomiska regler sätts ur spel. Riskbedömningen påverkas inte av de många gånger avsevärda skillnader som föreligger mellan olika individer. Detta ligger visserligen i den kollektiva försäkringens natur, men man kan fråga sig om konsekvenserna blir rimliga, då det är fråga om så stora kollektiv med en så heterogen sammansättning som då det är fråga om fackliga organisationer som täcker hela landet, alla olika boendeformer och åldrar för att bara nämna några faktorer. Det kan komma att uppfattas som klart orättvist att tex en inbrottsförsäkring kostar lika mycket i glesbygd som i storstad.

Snedvridning av försäkringsmarknaden

Genom att något anbudsförfarande inte tycks förekomma – med en naturlags bundenhet tecknas dessa försäkringar i Folksam – snedvrids hela försäkringsmarknaden. Man kan lätt föreställa sig

en situation, där samtliga fackliga organisationer kollektivt och obligatoriskt täckt sina medlemmars normala försäkringsbehov i Folksam och AMF. Den kvarstående minoritet av befolkningen som står utanför arbetsmarknaden – ungdomar, företagare, vissa pensionärer, handikappade – skulle då få mycket stora svårigheter att försäkra sig till rimliga kostnader. I likhet med andra monopol skulle också detta leda till stagnerad produktutveckling, byråkrati och höga kostnader för den enskilde.

Även om utvecklingen inte skulle gå så långt, inger det allvarliga farhågor att en så stor del av försäkringsmarknaden som det här är fråga om undandras sedvanliga konkurrensvillkor.

En besynnerlighet i sammanhanget är att kollektiva försäkringar tecknade av fackliga organisationer inte omfattas av konsumentförsäkringslagen.

Av allt att döma strävar de fackliga organisationerna efter att samla försäkringarna i försäkringsinstitutioner i vilka

de försäkrade, dvs facket, har "ett avgörande inflytande". Större delen av befolkningens försäkringsinnehav skulle således förvaltas enligt fackliga principer i stället för sedvanliga försäkringsekonomiska. Tänker man sig ett komplement till löntagarfonderna?

*Med en naturlags bundenhet
tecknas dessa försäkringar i Folksam.*

De fackliga organisationernas monopolställning och det krav som i realiteten föreligger på obligatoriskt medlemskap försätter medlemmarna i en stark beroendeställning. Då kan det inte accepteras att medlemmarna binds i obligatoriska, kollektiva försäkringsarrangemang som faller utanför de fackliga organisationernas naturliga verksamhetsområde och som medför ingrepp i den enskildes integritet.